

Var Martin Luther en Rosenkorsare?

Av Tomas Stacewicz

2008, 2025 © Tomas Stacewicz. Alla rättigheter förbehållna.

En intressant aspekt av Martin Luthers (1438-1546) reformation av den kristna kyrkan är att den sägs ha strävat efter en återgång till kristendomens rötter. Man kan fråga sig om han även avsåg de gnostiska rötterna? Troligtvis inte med tanke på kyrkans allmänna inställning till gnosticismen. Dock har jag ibland i mina studier stött på referenser till att Luther ägnade sig åt den mystiska vägen, dvs. att den personliga och direkta kontakten med Gud var lika viktig som en uttolkning av skrifterna. Konstigt nog verkade han ha hyst en ambivalent känsla för mystiken, vilket kan utläsas av detta citat som jag har hämtat från hemsidan www.religiousworlds.com:

Likaväl som Luther hyste en välkänd antipati för mystiker, är det likaledes ett faktum att där finns en grund för ett mystiskt liv i hans hjärtats teologi, i synnerhet i hans tidiga tänkande. (Min översättning.)

Detta tycker jag erinrar om en kristen esoterik. Men bortsett från detta så har vi den intressanta (men naturligtvis inte historiskt belagda) kopplingen till Rosenkorsbröderna. Den tydligaste referensen till denna koppling till den samtida kristna esoteriken i Rosenkorstraditionen var Martin Luthers personliga vapen som utgjordes av ett *kors* inuti en *ros*.

Martin Luthers sigill

I ett brev till Lazarus Spengler år 1530 skriver han följande om denna symbol, som sedermera antogs som den lutheranska protestantismens enhetliga symbol:

Nåd och frid vare från Herren. Eftersom du önskar att veta om mitt målade sigill, vilket du har skickat till mig, har lyckats, så skall jag svara dig med största älskvärdhet och delge dig mina ursprungliga tankar och anledningar till varför mitt sigill är en symbol för min teologi. Det första skall vara ett svart kors i ett hjärta, vilket skall behålla sin naturliga färg, så att jag själv skall erinra mig om att det var tron hos den Korsfäste som förlöste oss. "Ty genom hjärtats tro bliver man rättfärdig" (Rom. 10:10). Även om det sannerligen är ett svart kors, vilket förödmjukar och vilket också borde åsamka lidande, låter det hjärtat förbli i sin naturliga färg. Det fördärvar inte naturen, det vill säga, det dödar ej utan vidmakthåller livet. "Den rättfärdige skall leva av tro" (Rom. 1:17) men genom en tro på den korsfäste. Ett sådant hjärta skall befinna sig i mitten av en vit ros, förevisande att tron ger glädje, tröst och frid. Med andra ord placerar det den troende i en vit, glädjeric ros, för denna tro giver icke den frid och glädje såsom världen giver (Joh. 14:27). Detta är anledningen till varför rosen borde vara vit och inte röd, för vitt är andarnas och änglarnas färg (jfr. Matt. 28:3; Joh. 20:12). En sådan ros borde befinna sig i ett himmelsblått fält, symboliserande att en sådan andens och trons glädje utgör en början på en framtida himmelsk glädje, vilket begynner redan nu, men förstås i förtröstan, ännu ej uppenbarad. Och

*runt detta fält finns en gyllene ring, symboliserande att en sådan sällhet i Him-
melen fortlever i evighet och är utan ände. Sådan sällhet är underbar, bortom
all glädje och alla ägodelar, såsom guld är den mest värdefulla, mest dyrbara
och bästa metall. Detta är min compendium theoligae [teologisk sammanfattning,
översättarens anmärkning]. Jag har önskat att visa den till dig i bästa vänskap,
med förhoppningar om din uppskattning. Må Kristus, vår älskade Herre, förbli
med din ande tills efterlivet. Amen. (Min översättning.)*

Det är uppenbart att Luthers teologi inte är ett efterlivets teologi utan en mystikens väg till personlig gudsefarenhet; den "framtida himmelska glädjen" är det mystiska tillståndet av "sällhet...bortom all glädje och alla ägodelar", vilket jämförs med guld, den traditionella alkemistiska symbolen för den fulländade Adepten, en tillstånd "vilket begynner redan nu", dvs. i detta livet även om den "ännu ej [är] uppenbarad", dvs. fullt manifest.

Det hela är en vacker och passande bild för den Rosenkorsiska och Alkemistiska indelningen av människan och skapelsens mångfald i de tre principerna; *korset* symboliserar kroppen och Saltet, *hjärtat* själen och Svavlet, och *rosen* anden och Kvikksilvret. Den svarta färgen på korset förstärker dess kroppsliga aspekt. Hjärtats naturliga röda färg överensstämmer med det traditionella pigmentet för Svavel. Rosens vita färg anknyter till Månen (Luna), vilket är en synonym med Kvikksilvret inom Alkemin. De tre färgerna erinrar även om de tre huvudsakliga faserna inom den alkemistiska processen; svart med *nigredo* eller förruttnelse (upplösning), vitt med *albedo* (rening) och rött med *rubedo*, eller fulländningen vilket leder till De Vises Sten, den gyllene cirkeln (cirkeln är en symbol för fulländning och helighet, helhet – Gud).

Det är därför föga förvånande att Martin Luthers design är en erkänd variant av symbolen för rosen och korset, så som den brukades av Rosenkorsarna, vid sidan av den mera vanliga symbolen över den korsfästa rosen. Rosen är dock röd här för att betona att anden har lämnat *albedo*-fasen och har nått den högsta fulländningen i *rubedo* i den spagyriska (alkemistiska) processen av cirkulation, vilket också erinrar om att den röda färgen även är en symbol för "den röda stenen"; De Vises Sten, vilket kan ses som en symbol för den fulländade Anden (Det Stora Verket är ett "merkurialt verk"). Det vita hjärtat är en erinran om att själen nu är en ren kanal för att kunna emottaga Andens influenser, befriad från sina eldiga passioners (röda) herravälde; ren också i avseende på att ha tvagat sig fri från all *karma*. Det gyllene korset symboliserar den transmuterande kroppen (till skillnad från den naturliga kroppens tillstånd av bly; svart), vilket har emottagit de läkande influenserna från Den Gudomliga Anden (Det Vises Sten) genom förmedlan av den renade själen. Väckandet av solkroppen. Det hela är en symbol för den fulländade Adepten. (Se min illustration nedan, vilket följer gängse tradition.)

Roskorset

Det går naturligtvis inte att bevisa att Martin Luther hade någon medveten alkemistisk eller Rosenkorsisk avsikt med sin symbol; han kan omedvetet ha projicerat ut Alkemins arketypiska symbollära i ett Jungianskt hänseende. Så frågan kvarstår: Var Luther invigd i Rosenkorsets mysterier? Naturligtvis kan man i historieforskningens namn hävda det omvända förhållandet för ett lika (eller mer) plausibelt faktum; att Rosenkorsarna var inspirerade av Martin Luthers reform och ville föra den vidare och utveckla en typisk lutheransk form av kristen esoterik, och därför "adopterade" den huvudsakliga symbolen för lutheranismen, och därur härledde namnet till ett nytt ordenssällskap. Personligen tror jag inte på att Luther föregick brödrskapet, medveten som jag är om de äldre föregångarna som ligger bakom Rosenkorstraditionen och som sträcker sig till en förkristlig tidsera. Naturligtvis utesluter inte det ena faktumet det andra; även om ordensreformatorerna baserade sin tradition på äldre förlagor så kan de ha valt att låta de yttre mysterierna ta en form inspirerad av en rörelse i tiden, dvs. den kristna kyrkans reformation.

Diskussionen om hönan och ägget är egentligen irrelevant, för det intressanta här är att en koppling troligtvis existerar. Det finns dessutom fler indicier som antyder om Martin Luthers släktskap med Rosenkorsbröderna. Luther fann i kölvattnet från katolska kyrkans förföljelser av sin person en tillflyktsort i slottet Wartburg i Thüringen-skogen år 1521, där han under ett års tid översatte Bibeln till tyska (vilket i sig föranledde en "reformation" av det tyska språket). Det intressanta med Thüringen är att det finns en myt om Christian Rosenkreutz (den person som sades vara grundare av Rosenkors-Orden) att han härstammade från dessa trakter. Mycket möjligt att det endast handlar om myter men det är ändå intressanta kopplingar. Rosenkorsare gör gärna själva traditionellt denna koppling och deras första manifest från 1614-1615 (*Fama och Confessio Fraternitatis*), vilket gavs ut i en gemensam upplaga endast tre år innan 30-åriga krigets utbrott, har ett budskap som verkar försvara den lutheranska reformationen och åtminstone är öppet fientliga till påvedömet.

Johann Valentin Andreae

Dessa manifest krevs, tillsammans med *Christian Rosenkreutz Alkemistiska Bröllop*, med största sannolikhet av Johann Valentin Andreae (1586-1654), antingen ensam eller i kollaboration. Andreae var en lutheransk präst som under sina tidiga år var medlem i en (troligtvis Rosenkorsisk) alkemistisk cirkel i Tübingen kallad *Die Unzertrennlichen*, eller "De oskiljaktiga". En del moderna Rosenkorsare anser att manifesten hade sitt upphov i denna cirkel. Det intressanta är att Tübingen var en av de första städer i Tyskland att konvertera till Luthers protestantiska kyrka. Det finns uppenbarligen ett nära samband mellan Luthers reformation och den Rosenkorsiska rörelsen som i sina manifest förespråkade en reformation av andliga och världsliga ting, vilket kan utläsas av detta stycke i *Fama Fraternitatis* från 1614:

Vi vet dock att det enligt vår åstundan och andras förväntningar efter någon tid kommer en allmän reformation av både gudomliga och mänskliga ting. Ty innan solen går upp, upplyses himlen av MORGONRODNADENS ljus. I väntan på denna reformation församlas några få som med sitt antal skall utöka vårt brödraskap, höja dess anseende och stärka dess förhoppningar och ge de av Fr.R.C. [Christian Rosenkreuz] föreskrivna Filosofiska Canons en lycklig begynnelse. (Översättning av Ö. Römier.)

Fines.

Försättsbladets konst: *Martin Luther* av Lucas Cranach d.ä. (1528)
Roskors av Tomas Stacewicz